

Egymillió kötet vár megfelelő elhelyezésre Magyarország legnagyobb könyvtárában

Évi húszezer pengőből kénytelen fenntartani magát a Széchenyi-könyvtár

Azok a rendelkezések, amelyek a magyar múzeumi életet új alapra vannak hivatva helyezni, a Nemzeti Múzeum működését három irányban összpontosították. Mint önálló szerv megalakult a Történelmi Múzeum, a Természettudományi Múzeum és az Országos Széchenyi Könyvtár. Az első kettőnek működéséről és legközelebbi célkitűzéseiről az új vezetők nemrég részletesen nyilatkoztak a Magyar Hírlap hasábjain. Ezúttal

DR. FITZ JÓZSEF

egyetemi magántanárt, a Széchenyi Könyvtár igazgatóját kértük meg arra: tájékoztassa a közönséget Magyarország legnagyobb könyvtárának pillanatnyi helyzetéről és arról a programról, amelyet a közeljövőben meg szándékozik valósítani.

1802-től máig

Amióta Széchenyi Ferenc ennek a könyvtárnak alapjait lerakta, — kezdte felvilágosítását Fitz igazgató — az intézmény gyűjtési köre lényegesen kibővült. Az eredetileg kizárólag hungarológiai gyűjtemény tehát az idők folyamán osztályokká bomlott szét. Az első osztályban a kézirati anyag volt egybegyűjtve, a másodikban a levéltári anyag, a harmadikban a nyomtatványtár, a negyedikben a zenei gyűjtemény, az ötödikben pedig a hírlaptár. Ez a legutóbbi időki így is maradt, amíg azután a legújabb intézkedések a levéltár anyagát kiemelték és azt az Országos Levéltár állományával osztották egybe.

Amint ismeretes, a Széchenyi Könyvtár főegysítenclája a köteles példányok intézményére van felépítve. Azt azonban már kevesen tudják, hogy a törvényhozás első ízben még 1807-ben rendelte el, hogy minden Magyarországon előállított nyomtatvány egy-egy példányát a muzeum részére meg kell küldeni. Hogy ez az első intézkedés milyen kevés eredménnyel járt, azt mi sem bizonyítja jobban, minthogy 1848-ban másodszor, 1892-ben pedig harmadszor meg kellett azt újítani. Sőt a helyzet még ekkor sem volt kielégítő, úgyhogy 1922-ben Klebelsberg Kunó gróf ismételtén szükségesnek látta, hogy a nyomdávalalakat erre a törvényes rendelkezésre figyelmeztesse. Kétségtelen, hogy a legutóbbi évek folyamán ezen a téren lényegesen javult a helyzet, a legnagyobb baj azonban az, hogy az ellenőrzés igen nehéz, sőt majdnem lehetetlen. Erre vonatkozólag azt tervezem, hogy megkísérlem: hátha sikerül a királyi ügyészséggel valamilyen kooperációt teremtenem. Az ügyészségnek igazán megvan a szankciója arra, hogy megtorolja, ha valamelyik nyomda nem szolgáltatja be az üzemében megjelent könyvet, vagy füzetet. Így tehát talán mégis sikerülni fog majd a könyvtárral arra a tökéletességre emelni, amely az országnak ezt a legelső ilyen természetű intézményét valóban megilleti.

Az alapítástól, 1802-től a mai napig hosszú út vezet és sok munkának, sok energiának, sok lelkes fáradozásnak eredményeként jutottunk el ma odáig, hogy könyvtárunk könyvtárlománya meghaladja az egymilliót. Hogy ilyen hatalmas értéknek szakszerű kezelése egészen különleges szempontokat kíván, az magától értetődik, de egyben az is természetes, hogy az eredetileg sokkal kisebb keretekre felépített könyvtári helyiségek a változott viszonyoknak nem igen felelnek meg.

Ha végigsétálunk helyiségeinkben, akkor három sürgős feladat megvalósításának szükségessége merül fel. Elsősorban a helyszükével van sok bajunk.

Az új könyveket nem lehet elhelyeznünk...

Általában minden múzeumnak közös panasza ez: ezt jól tudom. De az is kétségtelen, hogy a nyilvánosság számára is ala-

pított könyvtár helyhiány esetén egyáltalában nem boldogulhat. E pillanatban, sajnos, a könyvtár új gyarapodásait képtelenek vagyunk elhelyezni. Sőt a tavalyi új beszerzések egyrésze is csomagokba van kötözve, anélkül, hogy azt a helyére tudtuk volna beosztani. Amikor az Országos Pedagógiai Könyvtárt megszüntették, anyagának jelentékeny részét rendelkezésünkre bocsátották. Ez a nagyon értékes anyag is csomagokban van összekötözve és állványok, szekrények tetején várja azt az időt, amikor szakszerűen feldolgozhatjuk és törzanyagunkba besorozhatjuk. Ez a rettenetes túlszűfolttság a közönség szempontjából is nagy baj, hiszen igen gyakran előfordul, hogy valamilyen keresett könyvet éppen emiatt nem tudunk előteremteni.

De a zsúfolttság más vonatkozásban is jelentkezik. Nincsen helye már az egyre gyarapodó katalógusoknak sem. A tisztviselői szobák pedig annyira tele vannak, hogy ez igen súlyosan érinti a munka folyamatosságát. De mindennél még nagyobb baj, hogy a helyhiány következtében a közönség egyrésze is ki van zárva a könyvtárból. Egyetlen olvasótermünkben körülbelül 120 hely van. Egymillió raktári könyvtárnak, amely még hozzá Magyarország legnagyobb könyvtára, szörnyű kevés ez a 120 férőhely. Ebben a tekintetben a legsürgősebbnek a külön hírlapolvasóterem felállítását tartanám, továbbá azt, hogy a tudományos kutatás számára is kellene megfelelő csendes kisebb szobákat biztosítanunk. A legcélszerűbb természetesen az volna, ha ezt ebben az épületben lehetne megvalósítanunk. De minden terjeszkedésünk csak az épületben lévő másik két múzeum kárára történhetné. Itt egyetlen egy megoldás volna célravezető: ha mind a Történelmi, mind a Természettudományi Múzeum, mind pedig a mi könyvtárunk külön-külön épülethez jutna. Ez természetesen egyelőre nem egyéb, mint jámbor óhaj. De azért készülnek különféle elméleti tervek, költségvetések és állandóan folynak a tárgyalások, amelyek remélhetőleg, mielőbb mégis csak eredményre fognak vezetni.

Kevesebb a pénzünk, mint a vidéki könyvtáraknak

A második nagy baj a pénzhány. Igaz, a köteles példányok rendszere igen nagy segítség. De ezen kívül még rengeteg kiadásunk van, ha feladatunkat és kötelességünket komolyan vesszük. Mindenekelőtt állandóan lépést kell tartanunk a magyar határokon túl megjelenő magyarnyelvű irodalommal; ezeket természetesen nem kapjuk meg ingyen, tehát meg kell őket vásárolnunk. Hasonlóképpen könyvtárunk keretébe tartozik a Magyarországra vonatkozó, de idegen nyelven megjelent munkák gyűjtése. Állandóan előbukkannak kéziratok is, amelyeknek megszerzése fontos volna. Mindehhez pénz kell, rengeteg pénz.

További folytonos kiadásunk a könyvek költetése. Hiszen tulajdonképpen nem is adhatjuk a közönség kezébe a könyvet, ha nincs bekötve. Ugyancsak állandó kiadás az adminisztráció: a katalogizálás, kartoték, kartotékszekrény, állványok, — mindenhez fedezetre van szükség. És a Széchenyi Könyvtár mindezekre a célokra összesen és együttvéve a költségvetésben évi 20.000, azaz húszezer pengőt kap. Csak ennyi jövedelemmel kalkulálhatunk még akkor is, ha más jövedelmek is adódhatnak esetleg az esztendő folyamán. De ezekre az előre nem látott összegekre nem lehet építenünk. Hogy ez a dotáció milyen csekély, azt mi sem bizonyítja jobban, minthogy például a pécsi egyetemnek természetesen hasonlíthatatlanul kisebb könyvtára ennél a 20.000 pengőnél többet kap. Nem is szólva arról, hogy a főváros a maga könyvtárában almentá-

lásra még a mai leredukált előirányzat mellett is mintegy 200.000 pengőt bocsát rendelkezésre.

A helyzet orvoslására különböző terveink vannak. Ezeknek a terveknek egyrésze bizonyos terhet ró majd a közönségre is, de e megoldás elől nem lehet már elzárkózunk. Azt tervezzük, hogy a jövőben — amint ezt egyébként Európának alighanem valamennyi könyvtára megteszi — a látogatójegyért és a kölcsönzésért díjat számítunk fel. Nem gondolunk természetesen valami nagy megadóztatásra, de az egyszerű látogatásért mindenki kifizetheti a tíz, vagy húsz fillért és azt hiszem, hogy ha havi látogatási jegyeket adunk ki egypengős árral, azzal is lényegesen javítunk anyagi helyzetünkön. Ugyanígy fel akarunk számítani a kölcsönzéseknél — amelyet csak intézetekkel szemben eszközölünk — kötetenként tíz fillér díjat.

Kiállítások a közönség érdeklődésének fokozására

A leglényegesebb az, hogy a forgalmat kell emelni és akkor megoldódik minden. A közönség érdeklődését kell felhívni a könyvtár munkájára és ezt szeptemberben kezdődőleg havonta változó kiállítások keretében akarjuk fokozni. Ezekre a kiállításokra Supka Géza érdekes tervezetet állított össze és ennek alapulvételével a program a következőképpen alakulna. Szeptemberben a Corpus Juris kinyomatásának háromszázötvenedik évfordulóján jogi vonatkozású gyűjteményünkben rendezünk kiállítást; Októberben a protestáns vonatkozású irodalmat állítanánk ki szemlélésre; novemberben a magyar illusztrált könyv állna a kiállítás középpontjában; decemberben pedig a magyar gyermekkönyv multja és jelene. Ezt követné az 1935. év elején a Napoleonidák kiállítása, majd a Rákóczi Ferencre vonatkozó irodalom gyűjteményes kiállítása, ezt követően pedig Szent Erzsébet szentté avatásának 700-ik évfordulójára az Árpádházi bullák és az Árpádházi nőszentekre vonatkozó irodalmat vennénk elő. A népszerűsítést célozza a könyvtár közlönyének újból való megindítása is, amely 1931 óta nem jelenik meg.

A harmadik reformcsoportba tartoznak azok az intézkedések, amelyek azáltal váltak szükségessé, hogy a könyvtár immár 132 éves, tehát természetes, ha szervezetében hiányok és bajok mutatkoznak. A szakkatalógust például 50 évvel ezelőtt

kezdtük meg, amikor sok tudományágról még fogalmunk sem volt. Nem szerepel tehát benne a repülés, a rádió és még sok egyéb. Ennek a elvét elasztikus szakrendszernek kell elfoglalnia.

Helyiségek — világítás nélkül

Egyébként is az a baj, hogy a könyvtárnak aránylag kevés katalógus áll rendelkezésre és ezt minden irányban ki kell fejlesztenünk. Ezeket a jegyzékeket azután sokszorosíttatni akarjuk. Mindez persze az idő és pénz problémája. A megoldás igaz, hogy nem egyszerű, hiszen az egymillió állományt alapul véve, az új szakkatalógus megteremtése vagy másfélmillió új cédula elkészítését jelenti. Tekintettel arra, hogy harmincöt főből áll tisztviselői gárdánk, ez bizony jó darab időt vesz majd igénybe.

Fitz igazgató ezután szíves készséggel végigvezetett bennünket a könyvtár valóban impozáns helyiségein. Hatalmas könyvtömegek tornyosulnak itt a mennyezetig és bizony helyrehozhatatlan kár, hogy a felhalmozott anyag jelentékeny része hozzáférhetetlen a közönség számára. Hogy egyebet ne mondjunk, a könyvtár néhány termében még világítás sincs. Elképzelhető tehát, hogy csak kissé borús időben milyen nehézségekbe kerül egy-egy könyv kikeresése. Hordozható lámpákkal próbálják ezt a nehézséget kiküszöbölni. Hogy azonban ez nem gyökeres megoldás, az mindenki előtt nyilvánvaló.

Körülbelül húszezer ember fordul meg évente a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Ez a szám nagyjából állandó. Hiszen fejlődéséről nem is lehet szó. A könyvtár csak délelőttöként van nyitva, az olvasóterem befogadóképessége pedig korlátozott. Most azután — hangoztatja Fitz igazgató — a nyár hátralévő részére megakarják honosítani a délutáni nyitvatartást is. Télen persze ez a fűtés és világítás kérdése. Sikerülni fog-e ezt a nehézséget áthidalni, az e pillanatban még kérdéses.

Pedig kell megoldást találni. Így vagy úgy, de valamilyen formában. Ezt megkívánja a magyar kulturális élet fontossága, megérdemli Magyarország legnagyobb könyvtára és az a lelkes gárda, amely ennek az intézménynek boldogulását a maga ügyének tekintve, igyekszik azt minél magasabb és európai viszonylatban is tiszteltreméltó színvonalra emelni.

Kemény István

Gyermekek a röntgenszobában

Az ital, melyet elébe tartanak,
csokoládészagú, de jól tudod: az tze gipsz.
Mégis, a hangod könnyed,
míg biztatod, hogy hajtsa föl hamar.
Semmi az egész, annál jobb lesz a kávé
a cukrászdában, vagy fagyaltot akar?
Mert azt is kap, ha nem jél és jó gyerek lesz.
A mosolyod kis reszketést takar,
ám mégis vársz és csendesen állsz előtte.
Orvos. Derült, melegsavú, mosolygó.
„Pajtás, csak nem félsz? Ide lépj fel hamar.
Húzd ki magad és ne mozogj, komám.
Egy pillanat még... Oltani, mehetünk.”
Dereng az orvos hófehér kabátja.
„A pylorusban semmi kolléga, látja?”
Úvegtáblán homályos foltzereg,
s ahova ijedt két szemed mered,
ott, ott, középpütt, kissé jobbra tőled,
a tábla mögött, Uristen, mi az?
Úgy piheg, mint egy megriadt madár:
a szíve... Ó, szegényke, drága fél.
Kis, sápadt hangja rebben: Anyukám...
— Csitt csak, tudod, fagyalt lesz azután —
s megint: Anyu... A sírás fojtogat,
— Drágám, nem, most ne beszélj még sokat —
előtte állsz s mérföldek köztetek.
Fél és reszket, s hiába vagy az anyja,
nem kaphatod a két karodba most
és nem viheted innen messzire,
csak állsz és nézed, hogy lüktet a szíve.
„Az appendix. Itt élesebb az árnyék.”
Csend. Az orvos egy pillanatnyit vár még:
„Rendben van, kész. Villant. Úgy. Köszönöm.
Nos asszonyom, lám, nincsen semmi baj.
A lelet? Később, talán egy óra múlva,
de semmi baj nincs, nem, legyen nyugodt.
Szervusz, kis pajtás. Bátor fiú vagy.”
Mellékszoba. „Most hamar a trikót.”
Készen vagy, drágám? Jó, akkor mehetünk.”
Napjéyes ég. Egy perc és messzetűnt
a sötét szoba, s benne a furcsa árnyak.
Kis keze bízón kezembe simul,
szeme békés, ragyogó és meleg:
„Anyuka, monád, sok habbal rendezed?”

B. RADÓ LILI